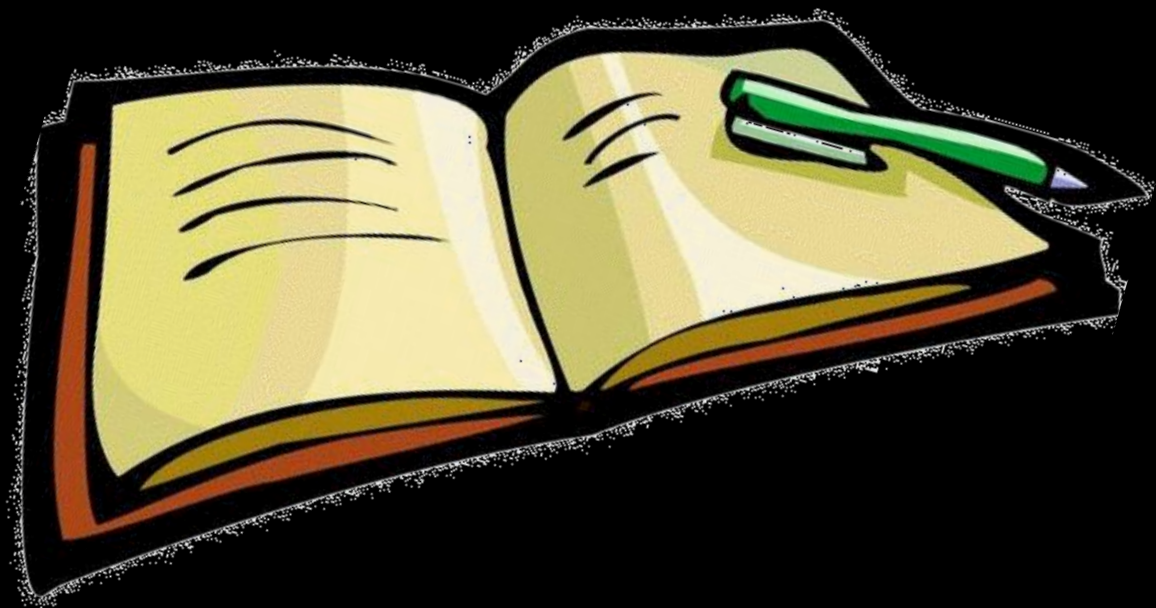

Ыбырай Алтынсарин

1841—1889

- ❖ *қазақтың аса көрнекті ағартушы-педагогы, жазушы, этнограф, фольклоршы.*
- ❖ *казахский педагог-просветитель, писатель, фольклорист.*

Туып-өскен жері Қостанай облысының Қостанай ауданы, Арқарағай. Осы өңірде, Тобыл өзенінің жағасынан топырақ бұйырған.

Родился 20 октября (1 ноября, по новому стилю) 2 ноября 1841 года в Аракарагайской волости Николаевского уезда Тургайской области.

1850 ж. Орынбор шекара комиссиясының қазақ балалары үшін ашқан мектебіне оқуға түседі.

Мектепті бітірген соң,

Орынбор шекара комиссиясында әскери старшина болып қызмет атқаратын үлкен әкесі

Балғожа

Жаңбыршыұлының хатшысы болады

(1857—1859). Орынбор облыстық басқармасында тілмаштық қызмет атқарады.

Рано лишившись отца, воспитывался в семье старшего брата отца известного бия Балгожи Жанбуршина. В **1850 году** был определён в школу - интернат при Оренбургской пограничной комиссии. Окончил её в **1857 году**. Затем в течение трёх лет работал писарем у своего деда Балгожи - управляющего Узунским родом племени кипчаков, войскового старшины Оренбургской комиссии.

В **1860 году** областное правление поручило ему открыть школу для казахских детей в городе Тургай, в которой он назначался учителем русского языка.

1860 жылы Орынбор бекінісінде (Торғай) қазақ балалары үшін мектеп ашу тапсырылады, әрі сол мектепке орыс тілінің мұғалімі болып белгілінеді.

*Ұстаздық-ағартушылық қызметке қоса
Ыбырайға басқа да жұмыстарды атқару
жүктеледі. Орынбор генерал-
губернаторының тікелей тапсыруы
бойынша Торғайда төрт рет уездік судья
болып (1868—1874), торғай уездік
бастығының аға жәрдемшісі (1876—1879)
қызметін атқарады.*

С 1868 по 1874 г. Алтынсарин был делопроизводителем Торгайского управления, долгое время работал уездным судьей, помощником начальника уезда, а в отсутствие последнего - выполнял его обязанности.

И все же организаторские способности Алтынсарина, его талант педагога и просветителя полностью раскрылись в тот период, когда он занимал руководящие посты в системе народного образования.

Нәтижесінде, **1888 жылы 10 сәуірде** Орскіде бастауыш мектептер үшін қазақ жатарынан оқытушылар даярлайтын мұғалімдер мектебі ашылады. Ыбырай мұнан әрі қазақ жастары арасынан экономика, ауыл шаруашылығы, қол өнер кәсіпшілігі салаларына қажетті мамандар даярлайтын училищелер ашуға көп күш жұмсайды. Тіптен, Қостанайдан ашылатын ауыл-шаруашылық училищесіне өзінің иелігіндегі жерін беретіні туралы өсиет қалдырады. Ыбырайдың қазақ қыздары үшін Торғайда, Қостанайда, Қарабұтақта, Ақтөбеде мектеп-интернат аштыруының тарихи мән-маңызы зор болды.

Благодаря усилиям Алтынсарина, образование в казахской степи получило широкое распространение. По его инициативе и на собранные им средства **в 1884 г.** волостные школы открылись в Торгае, Илецкой заците, Иргизе, Николаевске, Актюбинске, а **в 1887 г.** И. Алтынсарин добился открытия первой женской школы в Иргизе. В это же время, при непосредственном участии Алтынсарина, была открыта учительская семинария в городе Орске и ремесленное училище в Торгае.

Ыбырай оқу-ағарту жұмыстарына өз заманының ең озық әдістемелерін қолдана отырып, білімнің балаларға ана тілінде берілуіне айрықша мән береді. «Қазақ хрестоматиясы» атты оқулық, «қазақтарға орыс тілін үйретудің бастауыш құралы» атты дидактикалық оқу құралын жазды. Бұл кітаптарындағы оқушыны отан сүйгіштікке, еңбекке, кісілікке — тәрбиелейтін зибратты шығармалары ешқашан да өзінің мән-мағынасын жоймақ емес.

И.Алтынсарину принадлежит огромная заслуга в деле создания учебников на казахском языке, алфавита и письменности на основе русской графики. Кроме того, Алтынсарин участвовал в разработке учебников русского языка для казахских школ. В число написанных и изданных И.Алтынсариным книг входят: "Казахская хрестоматия" в двух частях (1879), "Начальное руководство к обучению киргизов русскому языку" (1879) и "Мактубат" ("Хрестоматия"), относящаяся к 1889 г.

Литературное наследие Алтынсарина включает в себя переводы, стихотворения, рассказы, басни, этнографические очерки и казахские сказки, записанные и обработанные им. Тематика его произведений разнообразна. Алтынсарина по праву называют основоположником казахской детской литературы.

Тек қана оқу-ағарту жұмыстары емес, Ыбырай сонымен бірге сол кездегі қоғамдық — саяси өмірге сергек араласып, ғылым-білімге, еңбек пен өнерге, дінге, этнографияға қатысты мақалалар жазды. Оның, әсіресе, көркем еңбектері қазақ әдебиетінің қалыптасуына айрықша ықпал етті.

Ыбырай есімі берілген аудан, ауылдар, оқу орындары, көшелер, жер атаулары Қазақстанның түкпір-түкпірі кездеседі.

*Многосторонняя деятельность
И.Алтынсарина
способствовала
экономическому,
культурному и духовному
развитию казахского
народа. И.Алтынсарин
является выдающимся
просветителем,
педагогом, писателем и
общественным деятелем,
внесшим большой вклад в
дело приобщения казахов к
передовой,
демократической
культуре.*

"КЕЛ, БАЛАЛАР, ОҚЫЛЫҚ!" Ыбырай Алтынсарин